

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

УДК 929:7.071.1:316.74:7(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2024-5-23>

Igor KORZHUK

аспірант кафедри культурології та міжкультурних комунікацій, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, вул. Лаврська, 9, корп. 15, м. Київ, Україна, 01015

ORCID: 0000-0002-3072-1795

Бібліографічний опис статті: Коржук, І. (2024). Ключові риси культурної дипломатії України як соціокультурного інституту. *Fine Art and Culture Studies*, 5, 178–183, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-5-23>

КЛЮЧОВІ РИСИ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ІНСТИТУТУ

Мета роботи. У глобалізованій світовій спільноті культура позиціонується виразним індикатором сприйняття сучасними особистостями одним одного. Процеси стрімкої інтеграції сприяють ефективному обміну думками та ідеями, при цьому, різнофокусні концепції набувають швидкого поширення, переважно характеризуючись вільним доступом. Зазначеній системі контактів властива невпинна динаміка, а отже для системи міжнародних відносин формується дуалістичний виклик: з однієї сторони, виникає потреба у підтримці наявного рівня якості культурного продукту за умов високої конкуренції відповідними організаціями, а з іншої – формується необхідність розроблення та втілення неординарних підходів до системи міжкультурної комунікації під впливом новітніх технологій. Метою статті є аналіз ключових рис культурної дипломатії України як сучасного соціокультурного інституту.

Методологія. Матеріалами дослідження є галузеві наукові напрацювання вітчизняних та зарубіжних дослідників, офіційні статистичні дані. У процесі реалізації дослідження було використано такі наукові методи: теоретичне узагальнення та порівняння, аналіз та синтез, структурно-логічний метод.

Наукова новизна. У дослідженні здійснено аналіз існуючих підходів до трактування феномену культурної дипломатії в межах концепцій різних шкіл міжнародних взаємин. Репрезентовано актуальний функціонал культурної дипломатії у контексті поступу як власне міжкультурної комунікації, так і світової спільноти в цілому. Ідентифіковано характерні риси досліджуваного феномену, визначено пріоритетність ролі культурної дипломатії у процесі формування зовнішньо-культурної стратегії національного розвитку.

Висновки. Досліджено низку теоретичних інтерпретацій сутнісності міжкультурного розвитку в сучасному концепті. Доведено, що сучасна культурна дипломатія володіє рисами інноваційного соціокультурного інституту, що чинить суттєвий вплив на систему міжнародних взаємин. Векторність розвитку даної проблематики окреслена пошуком нових рішень в окресленій царині.

Ключові слова: культурна дипломатія, соціокультурна формація, інститут, конструктивізм, неолібералізм, «м'яка сила».

Igor KORZHUK

Postgraduate Student at the Department of Cultural Studies and Intercultural Communications, National Academy of Leading Personnel of Culture and Arts, 9, Lavrskaya Str., bldg. 15, Kyiv, Ukraine, 01015

ORCID: 0000-0002-3072-1795

To cite this article: Korzhuk, I. (2024). Kliuchovi rysy kulturnoi dyplomatii Ukrainy yak sotsiokulturnoho instytutu [Key features of cultural diplomacy of Ukraine as a sociocultural institution]. *Fine Art and Culture Studies*, 5, 178–183, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-5-23>

KEY FEATURES OF UKRAINE'S CULTURAL DIPLOMACY AS A SOCIO-CULTURAL INSTITUTION

The purpose of the study. In the globalized world community, culture is positioned as a clear indicator of how modern individuals perceive each other. The processes of rapid integration facilitate the effective exchange of thoughts and ideas, while multifocal concepts are spreading rapidly, mostly characterized by free access. This system of contacts is characterized by constant dynamics, and thus a dualistic challenge is emerging for the system of international relations: on the one hand, there is a need to maintain the existing level of quality of the cultural product in a highly competitive environment by the relevant organizations, and on the other hand, there is a need to develop and implement extraordinary approaches to the system of intercultural communication under the influence of the latest technologies. The purpose of the article is to analyze the key features of cultural diplomacy as a modern socio-cultural institution.

Methodology. The research materials are based on the sectoral scientific developments of domestic and foreign researchers, as well as official statistics. The following scientific methods were used in the course of the study: theoretical generalization and comparison, analysis and synthesis, structural and logical method.

Scientific novelty. The study analyzes the existing approaches to the interpretation of the phenomenon of cultural diplomacy within the concepts of different schools of international relations. The current functionality of cultural diplomacy in the context of the development of both intercultural communication and the world community as a whole is presented. The characteristic features of the studied phenomenon are identified, the priority of the role of cultural diplomacy in the process of forming a foreign cultural strategy of national development is determined.

Conclusions. A number of theoretical interpretations of the essence of intercultural development in the modern concept are studied. It is proved that modern cultural diplomacy has the features of an innovative socio-cultural institution that has a significant impact on the system of international relations. The vector of development of this issue is outlined by the search for new solutions in this area.

Key words: cultural diplomacy, socio-cultural formation, institution, constructivism, neoliberalism, soft power.

Актуальність проблеми. У процесі розвитку сучасного інтегрованого суспільства виникає першочергова необхідність у ефективному посередництві між динамічною трансформацією формації культурних явищ та межами особистісного сприйняття зазначених процесів. За таких умов функціонал забезпечення необхідної рівноваги може бути успішно делегований культурній дипломатії.

Власне феномен культурної дипломатії бере коріння з багатовікової традиції культурно-урочистих івентів, а також взаємообміну презентами на відзнаку взаємної поваги у часі дипломатичних візій. Також, зазначені маніпуляції слугували інструментом залучення прихильності вищого керівництва іноземних країн.

Проте, активне застосування дефініції культурної дипломатії розпочалося у двадцятому столітті. Разом із тим, наразі не існує загальноприйнятого тлумачення зазначеної дефініції, а отже різні вчені інтегрують до неї різну сутність, детермінуючи принципово різнопланові явища. Проблемною на сьогодні вбачається диференціація синонімічних понять культурної та публічної дипломатії, зокрема, у контексті України. Актуальною позиціонується проблема визначення ключових особливостей культурної дипломатії України як ефективного соціокультурного інституту сучасності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій репрезентує актуальність досліджуваної тематики у сучасному науковому полі. Інтерес вчених залучений до питання формування правового підґрунтя культурної дипломатії, динаміки її розвитку в кризових умовах суспільно-політичного розвитку.

У наукових дослідженнях в окресленій галузі наразі відсутня чітка диференціація підходів та методів дослідження прогностичних станів феномену культурної дипломатії. Серед ґрунтовних праць у даній сфері необхідно виділити наукові напрацювання сучасних учених П. Кривонос (2018), М. Шкурко (2023), О. Сташевська (2021), І. Паніна (2021), І. Костиря, М. Шевченко, Н. Янченко (2021), Р. Goff (2020) та інших.

Загалом, для сучасних публікацій в галузі характерною є більша схильність до загальноконцептуального осмислення проблематики розвитку культурної дипломатії. Наприклад, мова йде про наукові напрацювання Т. Gumenyuk та ін. (2021), R. Baskoro (2020), N. Cull та ін. (2022).

Очевидно, що з метою ефективного поступу культурної дипломатії необхідно розширювати наукові розвідки в даному полі, працюючи не лише над створенням оригінального автентичного культурного продукту, але й розвиваючи

теоретико-методологічне підґрунтя його просування за підтримки спеціалізованих організацій. Особливої уваги в даному контексті вимагає дослідження дефініції «культурна дипломатія» з позицій різних концептуальних міжнародних підходів та повніше розкриття її змістової сутності.

Мета дослідження – аналіз ключових рис культурної дипломатії України як сучасного соціокультурного інституту.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Основні теоретичні концепції щодо пояснення значення культурної дипломатії визначають базові передумови її функціонування. Зокрема:

- дипломатія має детермінувати власні цілі та пріоритети реалізації у контексті тієї сили, яка реально чи потенційно належить до її функціоналу;

- культурна дипломатія має превентивно оцінювати цільову стратегію інших держав;

- дипломатія повинна ідентифікувати міру, якою ці диференційовані цілі синергізовані між собою;

- культурна дипломатія має застосовувати засоби, оптимальні для досягнення визначених цілей.

Концептуальний підхід до визначення функціоналу культурної дипломатії, запропонований свого часу дослідником Г. Моргентау, не вбачав у дипломатії значущого чинника міжнародних взаємин. Відповідно до реалістичного підходу, найбільш важливими фігурами міжнародних відносин є країни, котрі зосереджують максимальні зусилля на просуванні власних інтересів. У реалізмі власне владна основа країни містить у підґрунті матеріальні фактори – ресурсний потенціал та військову силу. Таким чином, культурна дипломатія науковцями-реалістами позиціонується об'єктом інтересу дуже опосередковано.

Неореалізм теж не наділяв суттєвим функціоналом культурну дипломатію. Прихильники зазначеної концепції позиціонують системний аналіз основним інструментом дослідження міжнародних політичних взаємин. Зокрема, на переконання Кеннета Волтца, специфічні особливості окремих держав не надто впливають на саму структуру системи, а отже, теорія міжнародної політики не вимагає з цього приводу існування зовнішніх політичних, а тим паче – культурних зв'язків (Baskoro, 2020). Представ-

ники неореалістичного підходу повністю виключають з поля наукового інтересу взаємний культурний вплив учасників міжнародних взаємин.

На противагу неореалістам, концептуальні послідовачі лібералізму та неолібералізму вже успішно генерують усвідомлення теоретично-методологічних засад феномену культурної дипломатії. Основна їх увага, при цьому, зосереджена на потенційній можливості взаємного впливу між суб'єктами через транснаціональні взаємини. Загалом, базисом сучасної концепції трактування культурної дипломатії позиціонується неоліберальна концепція Джозефа Ная. Дослідник проводив співставлення неореалістичної «жорсткої сили» із кардинально відмінним комплексом факторів, які він детермінував як «м'яку силу». На переконання ученого, влада являє собою здатність практично впливати на інших, з метою одержання необхідного результату (Goff, 2020).

У міжнародному політичному полі чинники, що формують «м'яку силу», здебільшого, виникають із пріоритетних цінностей, які держава виражає у своїй культурі. Аналізуючи потенціал та безальтернативність дії «м'якої сили», Дж. Най характеризує основні механізми, за посередництвом яких держава може її впроваджувати на практиці: культура, політичні цінності та зовнішня політика (Bennett, 2020).

Культурна дипломатія, при цьому, може реалізовуватись на трьох функціональних рівнях:

- державному – з метою активного просування національних культурних інтересів через уповноважені органи;

- суспільному – культурний обмін, що реалізовується громадськими організаціями та фізичними особами;

- приватному, що реалізовується на практиці приватними формаціями, що проявляють зацікавленість щодо розширення меж міжкультурної комунікації.

На думку вчених, що репрезентують ліберальний напрямок, система міжнародних взаємин не вбачається доступною лише для національних формацій, вони синергізують, окрім того, міжнародні інституції, громади та окремих особистостей. Неоліберальна концепція володіє життєво необхідним значенням в контексті усвідомлення функціоналу культурної дипломатії переважно по причині того, що він

синергізує культурну дипломатію із природним бажанням реалізації національних та міжурядових інтересів.

У контексті ключових рис культурної дипломатії України як сучасного соціокультурного інституту, власне культурну дипломатію необхідно розглядати як ефективну взаємодію за посередництвом поширення переконань, ідей, цінностей. У означеному аспекті конструктивістські концепції детермінують культурну дипломатію як формат впливу на учасників системи міжнародних взаємин.

Зокрема, нематеріальні ресурси позиціонуються базовими елементами регламентації дії учасників. У контексті культурної дипломатії нематеріальні ресурси диференціюються за посередництвом культурного обміну та інших видів взаємодії (Brown, 2020). Соціальні конструкції, тобто сукупність переконань, принципів і поглядів, що надають векторності міжнародним відносинам, спроможні ефективно формуватися через культурний обмін. При цьому, формування ідентичності учасників у системі міжнародних взаємин містить значуще інтегроване соціальне підґрунтя.

Культурна дипломатія безпосередньо репрезентує спільноту, яку вона представляє. Ключові детермінанти культурної дипломатії України як сучасного соціокультурного інституту мають вирішальне орієнтувальне значення для поведінки держави у міжнародних відносинах. При цьому, синонімічність культурної та публічної дипломатії не вбачається доцільною (Lo Porto, 2020). Відсутність однієї загальної дефініції спричинена тенденцією, в межах розвитку якої нинішнє суспільство активно долучається до динамічного міжкультурного обміну, який стрімко розвивається.

Позиції українських науковців (Шкурко, 2023; Стасевська, 2021; Паніна, 2021), здебільшого збігаються з думками американських і європейських дослідників, які детермінують феномен культурної дипломатії як хаб обміну ідеями, інформацією, пріоритетними цінностями з метою становлення та розвитку довготривалих відносин чи ефективного практичного сприяння просуванню національних інтересів. Держава і суспільство формують базис процесу реалізації культурної дипломатії, беручи активну участь у формуванні свого національного образу, іміджу, стереотипу.

У концепті культурної дипломатії необхідно виділити внутрішній і зовнішній аспекти. Зовнішній безпосередньо поєднаний із забезпеченням іміджу й успішності міжнародних відносин країни, водночас, внутрішній – зі зміною парадигми культури та культурної політики, а отже, змісту і якості культурного продукту.

У контексті України поступу культурної дипломатії, на жаль, не властиві системність та поступальний характер розвитку. Практика переконливо засвідчує, що українська культура, здебільшого, репрезентована на міжнародному рівні певними культурними проектами, а також невеликою кількістю культурних центрів у міжнародному культурному полі. Наразі держава повинна активно сприяти формуванню та розвитку українських культурних центрів, стимулювати державні програми щодо перекладацької діяльності.

З-поміж позитивних українських практик у напрямі культурної дипломатії вбачається діяльність сучасних культурно-інформаційних центрів при дипломатичних представництвах України за кордоном, котрі активно співпрацюють із представниками національних діаспор.

Можна стверджувати, що культурна дипломатія в Україні лише розпочинає активно розвиватись і сьогодні стикається із багатьма проблемами, зокрема, через відсутність єдиної координації роботи різних культурних центрів та відсутність єдиної державної стратегії. Не можливо не відмітити, що військові події привернули увагу світової спільноти до України. Тому, на жаль, за останні роки, зараз – найліпший час для просування бренду України в світі.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Культурна дипломатія позиціонується процесом міжнародних комунікацій, що має на меті активне просування іміджу держави, укріплення її авторитету, розвиток почуттів поваги й довіри до неї.

Для творчої спільноти культурна дипломатія створює можливості інтеграції до міжнародного середовища власних пріоритетів, ідей та переконань, можливість пізнати цінності й ідеали інших країн і народів. Таким чином, культурна дипломатія виступає засобом реалізації зовнішньої політики держави та розвитку суспільства за допомогою здобутків культури.

У актуальному глобалізованому суспільстві наразі відсутнє єдине тлумачення дефініції

культурної дипломатії. Варіативність теоретичних підходів до усвідомлення сутності міжкультурних процесів репрезентує необхідність пошуку дієвих рішень в царині окресленої проблематики. Культурну дипломатію необхідно диференціювати від інших понять, типу публічної дипломатії, зовнішньої культурної політики та міжкультурних відносин.

Культурна дипломатія є впливовим важелем у формуванні іміджу України, у тому числі – в кризових умовах сучасності, коли світова увага прикута до подій в Україні. Подальші перспективи досліджень вбачаються в розробленні довгострокової, глобальної концепції розвитку культурної дипломатії та розроблення комплементарних сучасним викликам візій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кривонос П. Нові заходи у сфері культурної дипломатії. Україна дипломатична. Київ: Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв, 2018. 863 с.
2. Шкурко М. Культурна дипломатія України під час війни. *Україна дипломатична*. 2023. № 23. С. 741–749. http://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/72_2023.pdf
3. Стасевська О. А. Культурна дипломатія: симбіоз культурного та правового потенціалу. *Право та інновації*. 2021. № 1(33). С. 89–95. <https://openarchive.nure.ua/handle/document/19046>
4. Паніна І. Культурна дипломатія у стратегії національного брендингу України. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2021. № 1 (26). С. 49–59. [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2021.1\(26\).49-59](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2021.1(26).49-59)
5. Костири І., Шевченко М., Янченко Н. Культурна дипломатія як ідентифікатор держави в контексті глобалізації. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2021. № 4. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1019338>
6. Goff P. M. Cultural diplomacy. In *Routledge Handbook of public diplomacy* (pp. 30–37). Routledge, 2020.
7. Gumenyuk T., Frotveit M., Bondar I., Horban Y., Karakoz O. Cultural diplomacy in modern international relations: The influence of digitalization. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology*. 2021. № 99(7). P. 1549–1560.
8. Baskoro R. M. The Truth of Cultural Diplomacy. *AEGIS: Journal of International Relations*. 2020. № 4(2).
9. Cull N. J. From soft power to reputational security: rethinking public diplomacy and cultural diplomacy for a dangerous age. In *The Routledge Handbook of Diplomacy and Statecraft* (pp. 409–419). Routledge, 2022.
10. Bennett O. *Cultural Diplomacy and International Cultural Relations: Volume I*. Routledge, 2020.
11. Brown J. Arts diplomacy: The neglected aspect of cultural diplomacy. In *Routledge handbook of public diplomacy* (pp. 79–81). Routledge, 2020. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780429465543-11/arts-diplomacy-john-brown>
12. Lo Porto G. Cultural diplomacy: building an international cooperation network. *Public Administration*. 2020. №22(1). P. 58–60. <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/95041>

REFERENCES:

1. Kryvonos, P. (2018). Novi zakhody u sferi kulturnoi dyplomatii. Ukraina dyplomatychna [New measures in the field of cultural diplomacy. Diplomatic Ukraine.]. Kyiv: Heneralna dyreksiia z obsluhovuvannia inozemnykh predstavnytstv. [in Ukrainian]
2. Shkurko, M. (2023). Kulturna dyplomatiia Ukrainy pid chas viiny [Cultural diplomacy of Ukraine during the war]. *Ukraina dyplomatychna*, 23, 741–749. http://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/72_2023.pdf [in Ukrainian]
3. Stasevska, O. A. (2021). Kulturna dyplomatiia: symbioz kulturnoho ta pravovoho potentsialu [Cultural diplomacy: a symbiosis of cultural and legal potential]. *Pravo ta innovatsii*, 1(33), 89–95. <https://openarchive.nure.ua/handle/document/19046> [in Ukrainian]
4. Panina, I. (2021). Kulturna dyplomatiia u stratehii natsionalnogo brendynhu Ukrainy [Cultural diplomacy in the strategy of national branding of Ukraine]. *Heopolityka Ukrainy: istoriia i suchasnist*, 1 (26), 49–59. [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2021.1\(26\).49-59](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2021.1(26).49-59) [in Ukrainian]
5. Kostyria, I., Shevchenko, M., & Yanchenko, N. (2021). Kulturna dyplomatiia yak identyfikator derzhavy v konteksti hlobalizatsii [Cultural diplomacy as an identifier of the state in the context of globalization]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv*, 4. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1019338> [in Ukrainian]
6. Goff, P. M. (2020). Cultural diplomacy. In *Routledge Handbook of public diplomacy* (pp. 30–37). Routledge.
7. Gumenyuk, T., Frotveit, M., Bondar, I., Horban, Y., & Karakoz, O. (2021). Cultural diplomacy in modern international relations: The influence of digitalization. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology*, 99(7), 1549–1560.
8. Baskoro, R. M. (2020). The Truth of Cultural Diplomacy. *AEGIS: Journal of International Relations*, 4(2).

9. Cull, N. J. (2022). From soft power to reputational security: rethinking public diplomacy and cultural diplomacy for a dangerous age. In *The Routledge Handbook of Diplomacy and Statecraft* (pp. 409–419). Routledge.
10. Bennett, O. (2020). *Cultural Diplomacy and International Cultural Relations: Volume I*. Routledge.
11. Brown, J. (2020). Arts diplomacy: The neglected aspect of cultural diplomacy. In *Routledge handbook of public diplomacy* (pp. 79–81). Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780429465543-11/arts-diplomacy-john-brown>
12. Lo Porto, G. (2020). Cultural diplomacy: building an international cooperation network. *Public Administration*, 22(1), 58–60. <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/95041>